

HUR BLEV SOMMAREN?

Corona, Covid-19. Ett namn och uttryck som väl alla lärt sig vid detta laget! En pandemi som satte stopp för många planer, sommaren 2020. Inreseförbud i de flesta länder, karantän, isolering, social distans och umgänge via digitala media.

Ett fåtal av våra militärmuseer försökte sig på digitala rundvandringar och besök.

Här några "röster" från FORT & BUNKER:s Facebookgrupp.

Peter: Jag har massor med obearbetat från tidigare års arkivbesök, så jag har uppvaktat datorn hemma en del och skrivit rent massor med saker.

Lars: Jag har spelat in en film om Parsetjärns skans i Dalsland. Tips från en av dina böcker. Vilka, skall sägas, är guld värda för utflyktsmål i dessa tider.

John: Har varit lite militärhistoriska besök i Bohuslän och Dalsland

Astor: Skall till Värmland och besöka några skansar och värn kommer nog bilder från besöken

Lars: Axtorna slagfält, Ätrafors luftvärnstorn och lite smått och gott i dessa trakter

Dag: Gråberget norr om Gävle, med Svea Ingenjörskårs minnessten från 1911 - och de senare resterna av Kalla krigets batteri-fort GE 1 och GE.

Luftvärnstornet vid Ätrafors. Bilden tagen i samband med en luftvärnskanon m/36 monterades i tornet 2009. (foto: Lars Dahlbom)

Sedan har vi de som gjorde den "stora resan" - **Fortresan 2020**. Mer om denna läser du på sidan 22-24 i detta nummer av tidningen.

Dela gärna med dig av dina bilder från sommarens semester!

Här ovan några av mina egna "sommarminnen". Tyvärr är de från 2019. Årets utflykter har fått ske via dator och internet. Men ibland har det varit skönt att få drömma sig bort en stund från den verklighet vi upplever just nu.

Överst en bild från Baskemölla och ett av de två kulsprutevärn som finns där.

Därunder ett besök på Eslövs leksaksmuseum. Tänk på bara på en sak; tag till dubbelt så lång tid till besöket, här finns MASSOR att se! Ett besök på Ravlunda skjutfält visade upp ett stridsvagnstorn 74, väl perforerat av eldgivning från en tung kulspruta.

Sista bilden är från en skans i anslutning till ett av flygfält. Grönska, solsken och ståtliga björkar. Det är lite kontrast och motsättning över det hela - men vackert är det.

TAGGTRÅDSKUST

Här ett litet smakprov på boken utseende och innehåll. Här har vi valt ut tre uppslag från tre olika kapitel för att du skall kunna bilda dig en uppfattning om hur boken kommer att se ut.

Överst ett utdrag ur kapitlet **Värnen**. Ett kapitel som handlar om just värnen, de olika modellerna, funktionen och allt kring de olika varianter som fanns längs kustlinjen.

Därefter kommer **Vapnen**, ett kapitel som berättar allt om de vapen som fanns i värnen.

Värnen byggdes ju utifrån de vapen som fanns tillgängliga inom vår armé, men det kom ändå att bli många varianter under andra världskriget.

Nederst syns ett uppslag ur bokens kapitel **Att bygga Skånelinjen**. Här finns alla detaljerna om hur det gick till att bygga värnen, hur många som byggdes, vem som byggde, vad det kostade och allt annat som hör själva byggandet till.

Men det finns många andra spännande kapitel i boken, här har du innehållsförteckningen:

Lite om taggtråd
Historisk bakgrund
En försvarslinjes funktion
Vad är ett värn

Att bygga Skånelinjen
Värnen

Värnen från insidan
Vapnen i värnen

Soldaterna och förbanden
Mobilisering och Beredskapen
Spionage och spioner
Krigstider

Linjen under det kalla kriget
Förfall och avveckling
Linjen idag

Från Halland till Blekinge
Källor och litteratur

Där har du bokens indelningar och namnen på kapitlen är väl ganska självförklarande. Boken kommer att ge dig en unik insikt i den mycket speciella försvarslinjen-Skånelinjen!

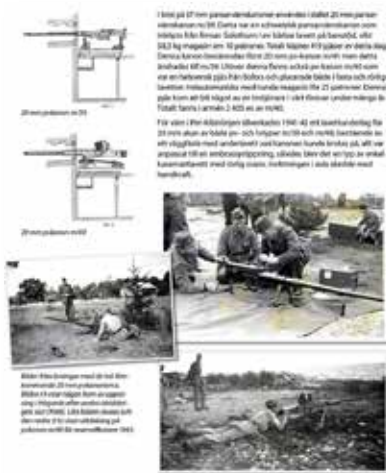

Illustration av ett kulspjutvärn i ett kustlandskap. Värnet är byggd i ett klippfyllt område och har en tydlig försvarslinje.

Illustration av ett kulspjutvärn i ett kustlandskap. Värnet är byggd i ett klippfyllt område och har en tydlig försvarslinje.

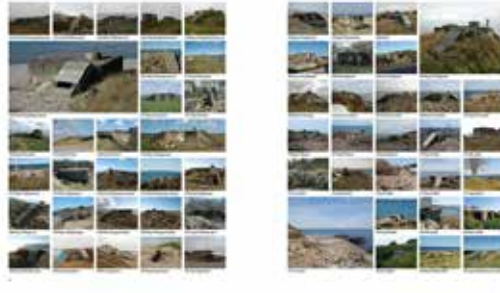

Illustration av ett kulspjutvärn i ett kustlandskap. Värnet är byggd i ett klippfyllt område och har en tydlig försvarslinje.

Plats	Typ	År	Plats	Typ	År	Plats	Typ	År	Plats	Typ	År
1	KSP I	1918	2	KSP II	1918	3	KSP III	1918	4	KSP IV	1918
5	KSP V	1918	6	KSP VI	1918	7	KSP VII	1918	8	KSP VIII	1918
9	KSP IX	1918	10	KSP X	1918	11	KSP XI	1918	12	KSP XII	1918
13	KSP XIII	1918	14	KSP XIV	1918	15	KSP XV	1918	16	KSP XVI	1918
17	KSP XVII	1918	18	KSP XVIII	1918	19	KSP XIX	1918	20	KSP XX	1918

Mitt eget favoritkapitel **Från Halland till Blekinge**. En bildmässig promenad längs hela Skånelinjen, med bilder på alla värnen som funnits. Ett fåtal raserades tidigt och här finns istället en bild, eller ritning, från värnets plats fått fungera som ersättning. Nu kan du själv se vad som fanns i dina hemtrakter. Du kan också "enkelt" finna värdet.

1 053 bilder som visar värnen i Skånelinjen. En unik sammanställning som genomförts under åren 1998 - 2020.

DEN FÖRSVUNNA ARMÉN!

Nationale Volksarmee skapades 1956 som ett svar på Västtysklands Bundeswehr. Man började bygga upp militära styrkor i DDR redan ett par år efter krigsslutet och *Verwaltung für Schulung* (VfS) bildades 25 augusti 1949, 14 oktober ombildades VfS till *Hauptverwaltung für Ausbildung* (HVA). Juli 1952 bildades så *Kasernierte Volkspolizei* (KVP) från HVA och fyra år senare bildades formellt den östtyska militären, Nationale Volksarmee (NVA).

Till en början var Volksarmee frivilligt att delta i, men från 1962 hade DDR infört värnplikt för att kunna nå målet om 170 000 soldater.

1968 deltog NVA som en del av Warszawapaktens styrkor vid invasionen av Tjeckoslovakien. NVA deltog i de bakre leden vid gränsen och hade hand om logistik. Orsakerna till detta var politiska då det hade varit första gången tyska trupper gick in ett land efter andra världskriget.

NVA hade förhöjd beredskap vid flera tillfällen: 1961 då Berlinmuren började byggas, Kubakrisen 1962, Pragvåren 1968 och hösten 1989. Det fanns även planer på att sätta in NVA tillsammans med sovjetiska styrkor i samband med oroligheter i Polen 1981.

1990 överfördes NVA:s delar till Bundeswehr. De flesta militära anläggningar lades ner och utrustningen såldes, eller skänktes bort till bland andra Turkiet och Indonesien. Stora mängder vapen såldes även till Finland och Sverige. Endast en liten del av den anställda militära personalen från NVA överfördes

Östtysk stabsbil i en utställning vid Panzermuseum East, i Danmark. Vid museet finns en unik samling utrustning och fordon från Warszawapaktens medlemsländer däribland Östtyskland.

till Bundeswehr efter återföreningen, av 36 000 personer övertogs endast 3200 av Bundeswehr(!)

NVA organiserades i Arméstridskrafter (*Landstreitkräfte*), Folkmarinen (*Volksmarine*) och Luftstridskrafterna (*Luftstreitkräfte u. Luftverteidigung*; LSK/LV). Folkarmén hade 1987 ungefär 176 000 soldater och sjömän under fanorna.

Landstridskrafterna delades in i Militärområde III i Leipzig, och Militärområde V i Neubrandenburg, vardera med en pansardivision och två motoriserade skyttedivisioner. Militärområde III lydde direkt under de sovjetiska trupperna i Polen, medan militärområde V lydde direkt under de sovjetiska trupperna i DDR. Dessutom fanns fyra divisioner som mobiliseringsförband. Arméstridskrafterna uppgick 1987 till 120 000 man.

Folkmarinen hade sitt högkvarter i Rostock och omfattade totalt 16 000 man, med korvetter, robotbåtar, landstigningsbåtar och minsvepare, men inga ubåtar. Den var i princip helt underställd den sovjetiska Östersjöflottan.

Luftstridskrafterna indelades i en luftarmékår med två flygdivisioner. Totalt hade man 6 jaktflottiljer, en attackflottilj, och en av varadera utbildnings- helikopter- och transportflottilj. Luftstridskrafterna uppgick till 40 000 man 1987. LSK/LV var en del i Warszawapaktens luftförsvarssystem.

Grenztruppen der DDR, gränsbevakningen, var integrerad i NVA till 1972, då de bröts ur, för att kringgå SALT-avtalet. Gränstrupperna uppgick till 49 000 man 1987. De lydde även fortsättningsvis under Försvarsministeriet.

Underlaget till artikeln från div tyska hemsidor och Bundeswehr. Bild från Panzermuseum East.

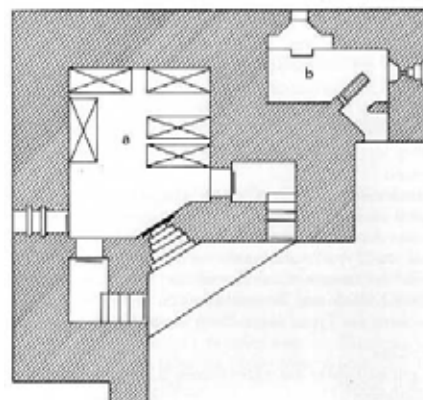
upp till 3,5 meter tjocka. En påtaglig skillnad var att man denna gång enbart byggde embrassyrer på bunkerns sidor. Bunkrar med framåtriktade embrassyrer, byggdes endast i några fall och de var då skyddade med kraftiga järnluckor. Området inkluderade städerna Aachen och Saarbrücken som ursprungligen legat väster om Limesprogrammets försvarslinje.

DEN VÄSTRA LUFTFÖRSVARSZONEN (Luftverteidigungszone West eller LVZ West) gick parallellt med de två tidigare linjerna och fortsatte österut. Linjen bestod huvudsakligen av luftvärnstorn i betong. Dessa torn uppfördes för att tvinga fiendliga flygplan att flyga högre och på

så sätt försämrade deras träffsäkerhet vid bombfällning. Tornens närskydd utgjordes av bunkrarna från Limes och Aachen-Saarprogrammen.

GELDERNPLACERINGEN

Geldernplaceringen förlängde Siegfriedlinjen norrut så långt som till Kleve vid Rhen och denna förlängning började byggas först efter det andra världskrigets utbrott. Siegfriedlinjen slutade ursprungligen i norr nära Brüggan i Viersendistriktet. Huvudsakligen byggdes här skyttegravar. För att förstärka konstruktionen byggdes de i betong och ofta i närheten av bondgårdar för att dessa skulle ge en viss maskeringseffekt.

REGELBAU 10

En bunker av denna typ förbrukade cirka 287 m³ betong. Tak och väggar var 1,5 m tjocka.

Totalt byggdes 3 471 Typ 10-bunkrar längs hela Siegfriedlinjen. Bunkrarna hade ett centralt placerat förlägningsrum för 10 till 12 man, med en ingång, embrassyrer bakåt och ett speciellt stridsutrymme. Detta utrymme hade embrassyrer framåt och åt sidorna för kulsprutor samt en separat ingång.

Fler mindre embrassyrer fanns för gevär och hela bunkern konstruerades för att vara säker mot giftgas med de erfarenheter som man hade från det första världskriget.

Bunkern värmdes med en speciell kamin och skorstenen, som ledde ut i det fria, skyddades med ett tjockt galler.

Det finns idag ett flertal av dessa bunkrar bevarade längs den gamla befästningslinjen.

Nedan syns en medalj för de som deltog i byggandet av linjen.

VÄSTVALLEN

Ingångsbunkern till Besseringen B-werk. (foto: Wikipedia)

ATT BESÖKA SIEGFRIEDLINJEN IDAG!

Sedan andra världskriget slutade har det gjorts stora insatser för att få bort bunkrar och stridsvagnshinder ur det gamla befästningsområdet vid gränsen mot Frankrike. På vissa platser har man lyckats ganska bra. Men med tiden började man inse att det var mycket kostsamma återställningar att avlägsna de gamla bunkrarna. Det fanns också en åsikt att man borde bevara en del av historien kring den förhållandevis omfattande försvarslinje.

Utöver enskilda bunkrar finns här också större anläggningar som kallas B-werk, oftast med större eller mindre tunnelsystem. Ett sådant finns i Besseringen, och fungerar som ett museum. Bifogad internetadress innehåller en förteckning över det som finns "bevarat" av Siegfriedlinjen/Västvallen: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_surviving_elements_of_the_Siegfried_Line

BUNKERTUR I NORR!

I tider då det normala inte längre är rådande finns det tid att göra det man länge tänkt men inte hunnit. Önskan att komma tillbaka till Boden föddes hos Jonas som var där för tio år sedan och nu var redo att utforska mer av "Låset i Norr". En förfrågan gjordes och inom loppet av några timmar hade fyra bunkernördar av varierande grad bestämt sig för att resa totalt 460 mil, besöka drygt 50 anläggningar, ta cirka 6000 bilder och slå ihjäl lika många myggor – men det visste vi inte när vi gav oss av en torsdag i juli sommaren 2020.

Resan utgick tidigt på morgonen från Öckerö, via Stockholm för att hämta upp hälften av sällskapet, med vidare färd mot det första planerade besöket, *Hemsö fästning* utanför Härnösand. Här väntade två nätter med boende i lätta batteriet Havstoudd. Det blev en utmärkt möjlighet att utforska detaljer i fästningen, sådant som de flesta besökare normalt inte får se, när man har all tid i världen.

Kläffsöns mätstation som i stort sett är orörd hela vägen ned till avlopps- och bränsletankarna blev höjdpunkten på detta besök. Vi träffade Dennis som så förtjänstfullt guidade oss och lät oss krypa in i så gott som alla hörn. Stationen är spännande då den är byggd och upphängd på fjädrar för att motstå tryckvåg från eventuell bekämpning.

Vi fick också föredömlig guidning av det tunga batteriet på Hemsö där mycket är bevarat och känslan

7,5 cm tornpjäs m/57 i batteri Havstoudd på Hemsö.

av att någon "släckt och låst" är påtaglig. Ett stort tack till Christer och hans personal som trots mycket annat fick oss att känna oss särskilt välkomna och omhändertagna. Vi rekommenderar, om inget annat, ett besök i restaurangen vid Storåberget för att avnjuta en god måltid med magnifik utsikt.

Tidig lördag förmiddag kallade vi på färjan över Hemsöleden och med det påbörjades resan vidare mot huvudmålet Boden. Knappt hade vi installerat oss på Bodens Vandrarhem innan "upptäckarbyxorna" åkte på och den första anläggningen besöktes – *Degerbergsfortet*. Under söndagen fortsatte vi efter eget huvud och vilja utforskade *Södra Åbergsfortet*, *Gammelängsfortet* och *Mjösjöfortet*. Ingen av dessa anläggningar har idag arrangerade visningar, det finns alltså behov av både ficklampa och lite "mod" för att utforska detaljerna – det är just det som är tjusningen med att vara bunkernörd.

Rödbergsfortet var besöksmålet under måndagen och vi hade som tur var bokat en guidad visning på förhand. I rådande tider är

storleken på grupperna begränsat vilket såklart leder till ökat tryck på guiderna. Som besökare upplevs det dock som mycket positivt med mindre grupper då möjligheten att ställa frågor ökar och du hamnar sällan utanför "hörbart avstånd", om du inte själv önskar. *Rödbergsfortet* gav mersmak, vi återkommer till det senare.

Tisdag morgon lämnade vi Boden och för besök på *Siknäsfortet*, *Törehamn* samt *Kamlungebatteriet* och *Mariebergs Viltfarm*. Siknäs har begränsade öppettider men tar gärna emot besökare efter bokning. Vi träffade "gårdskarlen" Peter som hade många roliga berättelser att dela med sig av. Siknäs som besöksmål är speciell då det utgör nyckeln till "Låset i norr" med sin viktiga funktion att skydda Törehamn, E4:an och dess broar. 15,2 cm pjäser från HMS Fylgia utgör beväpningen i fortet. Det är lätt att förstå dess strategiska placering och nu börjar vi också reflektera över hur mycket arbete som har lagts genom åren i syfte att försvara Sverige. Även om den tekniska utvecklingen har gått framåt kan

15,2 cm pjäser från HMS Fylgia utgör beväpningen på Siknäsfortet.